

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondu ilə
Belarus Respublika Fundamental Tədqiqatlar Fondunun
birgə elmi-tədqiqat layihələrinin və proqramlarının
maliyyələşdirilməsi məqsədi ilə qrantların verilməsi üzrə
2013-cü il üçün elan edilmiş əsas
grant müsabiqəsinin (EİF-2013-9(15)) qalibi olmuş layihənin
yerinə yetirilməsi üzrə

YEKUN ELMİ-TEXNİKİ HESABAT

Layihənin adı: **Aşiq yaradıcılığı və dastanlar Şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından**

Qrantın məbləği: **8 000 manat**

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Quliyeva Mahirə Həmid qızı**

Layihənin nömrəsi: **EİF-2013-9(15)-46/36/5-M-34**

Müqavilənin imzalanma tarixi: **13 fevral 2015-ci il**

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **12 ay**

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 mart 2015-ci il – 01 mart 2016-cı il**

Diqqət! Bütün məlumatlar 12 ölçülü Arial şrifti ilə, 1 intervalla doldurulmalıdır

Diqqət! Uyğun məlumat olmadığı təqdirdə müvafiq bölmə boş buraxılır

Hesabatda aşağıdakı məsələlər işıqlandırılmalıdır:

1 Layihənin həyata keçirilməsi üzrə yerinə yetirilmiş işlər, istifadə olunmuş üsul və yanaşmalar

(burada doldurulmalı)

Bu kitabda klassik aşiq yaradıcılığı və dastanlar Şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından təhlil edilir. Aşiq şeirinin ənənəvi cəhətləri fərqli yönərdən elmi ədəbiyyatda geniş işıqlandırılrsa da, bu mövzu Şərq poetikası müstəvisində ilk dəfə olaraq araşdırılır. Əsərdə həm də Quran və İslam dəyərlərinin aşiq şeirində və dastanlarda inikasına, eyni zamanda aşiq şeirində işlədilən və bu günə qədər tədqiqat obyektinə olmayan bir sıra nadir Şərq poetik qəliblərinin tədqiqinə diqqət verilmişdir.

Tədqiqat obyektimiz olan "Aşiq yaradıcılığı və dastanlar Şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından" mövzusu aktual məsələyə həsr olunmaqla yanaşı ədəbiyyatın bu qolunun zənginləşməsinə xidmət edəcək, dərslik vəsaiti kimi istifadə ediləcəkdir.

Monoqrafiyanın yeniliyi Şərq nəzəri sistemi və Qurani-Kərimin məzmun qatlarının aşığı yaradıcılığında yerinin müəyyənləşməsi, əsas gözlənilən nəticəsi isə aşığı yaradıcılığında bu günə qədər bu vəhdətdə, bu yeni səpki baxımından öyrənilməyən iki cəhəti – onun kökləndiyi məzmun, məna qatlarını əhatə edən Qurani-Kərim motivlərini və Şərq nəzəri sisteminin istifadə dairəsini bu yaradıcılıqda vəhdət şəklində ortaya qoymaqdan ibarətdir.

Kitabın quruluş baxımından da tərtibi yenidir. Belə ki, tədqiqat işinin əsas obyektini aşığı sözü, onun şeirlərinin mətni və dastanlardır. Aşığın sözü sırf onun təfəkkürünün məhsulu kimi öz qiymətini alarsa, ümumən zəngin ədəbiyyat tariximizdə, xüsusən də aşığın öz mühit və dönməsinə məxsus olan ədəbiyyatın tarixi səhifələrində layiqli yerini tutar. Bu baxımdan əsas fikirdən üzad düşməmək üçün, məntiqi ardıcılığı pozmadan ötrü aşığın hər sözünün ehtiva etdiyi islami dəyərlərin mahiyyətini kursiv şəklində əsas mətndən ayırmışıq.

2 Layihənin həyata keçirilməsi üzrə planda nəzərdə tutulmuş işlərin yerinə yetirilmə dərəcəsi (faizlə qiymətləndirməli)

(burada doldurmalı)

250 səhifə tədqiqat işi nəzərdə tutulurdu. 410 səhifə tədqiqat işi təhvil verilib. 100% və artıq

3 Hesabat dövründə alınmış **elmi nəticələr** (onların yenilik dərəcəsi, elmi və təcübü əhəmiyyəti, nəticələrin istifadəsi və tətbiqi mümkün olan sahələr aydın şəkildə göstərilməlidir)

(burada doldurmalı)

Qeyd edək ki, klassik aşığı poeziyası və xalq dastanlarının tədqiqi və nəşrində bir çox dəyərli işlər görülmüşdür ki, bunları belə ümumiləşdirmək olar:

1. Aşığı sənətinin ilkin kökləri və qaynaqları, onun inkişaf və təkamül mərhələləri;
2. Aşığı şeirinin toplanması, sistemləşdirilməsi və nəşri;
3. Aşığı poeziyasının janrı və şəkilləri;
4. Xalq dastanlarının yaranışı, inkişafı, mövzu və növləri;
5. Dastanların toplanması və nəşri;
6. Aşığı poeziyası və dastanların poetikası (əsasən, rus-Avropa nəzəri sistemi əsasında);
7. Aşığı ədəbiyyatı ilə klassik irsin əlaqəsi (qismən).

Qeyd etdiyimiz bölgüdə islami dəyərlərə və Qurana istinad edən, klassik ədəbiyyatdan bəhrələnən, şərq nəzəri sistemi üzərində qurulan aşığı yaradıcılığı bu qeyd etdiyimiz yönlərdən tədqiq olunmamışdır. Buna görə də bütövlükdə bu əsər ədəbiyyatın bu qolu üçün yeni səpkili monoqrafiyadır. Xüsusən də islami dəyərlərin yetərincə açıqlanması bu günə qədər heç bir tədqiqat obyektini olmamışdır. (Bu sırada F.Salimin əsərini müstəsna hal hesab edirik.) Əslində (mötərizədə qeyd etdiyimiz bu əsər də Elm fondunun xətti ilə dərc olunan "Aşığı yaradıcılığı və dastanlar şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından" kitabındakı kimi mövzuları açıqlamır. Söylənilən fikirlər geniş şəkildə öz izahını tapmır və Şərq nəzəri sisteminə müraciət olunmadan yazılmışdır.)

Bir daha vurğulamaq istəyirik ki, monoqrafiyada islami dəyərlər, bu dəyərlərin tarixi aspektdə izahı, Quranla əlaqəsi və klassik Şərq poetikası ilə bağlılığı vəhdət şəklində tədqiq edilmişdir.

Layihə üzrə **elmi nəşrlər** (elmi jurnallarda məqalələr, monoqrafiyalar, icmallar, konfrans materiallarında məqalələr, tezislər) (dərc olunmuş, çapa qəbul olunmuş və çapa göndərilmişləri ayrılıqda qeyd etməklə,

4 uyğun məlumat - jurnalın adı, nömrəsi, cildi, səhifələri, nəşriyyat, indeksi, Impact Factor, həmmüəlliflər və s. bunun kimi məlumatlar - ciddi şəkildə dəqiq olaraq göstərilməlidir) (surətlərini kağız üzərində və CD şəklində əlavə etməli!)

(burada doldurmalı)

Кулиева.М.Г. Ашугское творчество и классическое наследие в контексте художественности восточной теоретической системы. Научные исследования в сфере гуманитарных наук: открытия XXI века.

	<p>Материалы «Международной научно-практической-конференции. 23-24 апреля 2015 года. Пятигорск, с106-118»</p> <p>Xalq dastanlarında Qurandan qaynaqlanan məzmun və üslub xüsusiyyətləri. AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar institutu. Filologiya məsələləri, N6, "Elm və təhsil", Bakı-2016, s.247-262</p> <p>Bədii ədəbiyyatda mükəlimə. AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu "Ədəbiyyat məcmuəsi" "Elm". Bakı 2016, 27-ci cild, çapdadır.</p> <p>Ustadnamələrin klassik ədəbiyyatla bağlılığı. AMEA. M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu "Filologiya məsələləri" N 7, çapdadır.</p>
5	<p>İxtira və patentlər, səmərələşdirici təkliflər</p> <p><i>(burada doldurulmalı)</i></p> <p>Bu gün klassik dönmə və aşıq yaradıcılığında onun məzmununun əsas hissəsini təşkil edən islami dəyərlərin və bu dəyərlərin təqdim poetikasının öyrənilməsinə böyük ehtiyac var. Düşünürük ki, bu iki qeyd etdiyimiz məsələlər müstəqil kitabların tədqiqat obyektini olaraq daha tərərüatlı şəkildə tədqiq olunmalıdır.</p>
6	<p>Layihə üzrə ezamiyyətlər (ezamiyyə baş tutmuş təşkilatın adı, şəhər və ölkə, ezamiyyə tarixləri, həmçinin ezamiyyə vaxtı baş tutmuş müzakirələr, görüşlər, seminarlarda çıxışlar və s. dəqiq göstərilməlidir)</p> <p><i>(burada doldurulmalı)</i></p> <p>Nəzərdə tutulmamışdır.</p>
7	<p>Layihə üzrə elmi ekspedisiyalarda iştirak (əgər varsa)</p> <p><i>(burada doldurulmalı)</i></p>
8	<p>Layihə üzrə digər tədbirlərdə iştirak</p> <p><i>(burada doldurulmalı)</i></p>
9	<p>Layihə mövzusu üzrə elmi məruzələr (seminar, dəyirmi masa, konfrans, qurultay, simpozium və s. çıxışlar) (məlumat tam şəkildə göstərilməlidir: a) məruzənin növü: plenar, dəvətli, şifahi və ya divar məruzəsi; b) tədbirin kateqoriyası: ölkədaxili, regional, beynəlxalq)</p> <p><i>(burada doldurulmalı)</i></p> <p>Orta əsrlər şöbəsi və Füzulişünaslıq sektorunda "Aşıq Ələsgər yaradıcılığında Əli obrazı" adlı məruzə ilə çıxış etmişəm.</p> <p>AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun, Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunun əməkdaşlarının birgə iştirakı ilə fevral ayında "Aşıq Ələsgər yaradıcılığında İslami dəyərlər" adlı mövzunun dəyirmi masa arxasında müzakirəsi keçirildi. Əməkdar elm xadimi, Aşıqlar Birliyinin sədri Məhərrəm Qasımlı iclasa sədrlik edirdi. Bu iclasın diskisi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişaf Fonduna təqdim edilib.</p>
10	<p>Layihə üzrə əldə olunmuş cihaz, avadanlıq və qurğular, mal və materiallar, komplektləşdirmə məmulatları</p> <p><i>(burada doldurulmalı)</i></p>
11	<p>Yerli həmkarlarla əlaqələr</p> <p><i>(burada doldurulmalı)</i></p> <p>Akademik Vasim Məmmədəliyev, Əməkdar elm xadimi, professor Məhərrəm Qasımlı, fil.üzrə elmlər doktoru, professor Qəzənfər Paşayev, filologiya üzrə elmlər doktoru Fəxrəddin Salim (Baxşəliyev), filologiya üzrə elmlər doktoru Nəsim Göyüşov, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səadət</p>

Şixiyeva.

- 12 Xarici həmkarlarla əlaqələr
(burada doldurmalı)
- 13 Layihə mövzusu üzrə kadr hazırlığı (əgər varsa)
(burada doldurmalı)
Qafqaz Universitetinin Türk dili və ədəbiyyatı bölməsində yerinə yetirilmiş Fatih Kazım oğlu Çevikin "Azərbaycan və Türkiyə yazılı aşiq ədəbiyyatında dini motivlər" adlı filologiya üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyasına opponet rəyi. (5717.01 – Türk xalqları ədəbiyyatı indeksi üzrə). Bakı – 2016. Müdafiə 28 aprel 2016-cı il, saat 16:30 –da keçiriləcək.
Elmi rəhbər: Nizami Qulu oğlu Cəfərov/fil.üzrə elmlər doktoru, professor, AMEA –nın müxbir üzvü.
Rəsmi opponetlər: M.H.Quliyeva fil.üzrə elmlər doktoru, //Seyfəddin Gülverdi oğlu Rzayev fil.üzrə elmlər doktoru
- 14 Sərgilərdə iştirak (əgər baş tutubsa)
(burada doldurmalı)
- 15 Təcrübəartırmada iştirak və təcrübə mübadiləsi (əgər baş tutubsa)
(burada doldurmalı)
- 16 Layihə mövzusu ilə bağlı elmi-kütləvi nəşrlər, kütləvi informasiya vasitələrində çıxışlar, yeni yaradılmış internet səhifələri və s. (məlumatı tam şəkildə göstərməlidir)
(burada doldurmalı)

SİFARIŞÇI:

Elmin İnkişafı Fondu

Müşavir

Babayeva Ədilə Əli qızı

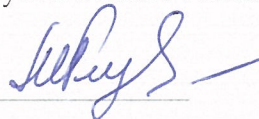
(imza)

"04" 05 2016-cü il

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri

Quliyeva Mahirə Həmid qızı

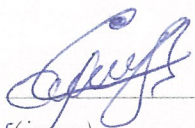

(imza)

"04" 05 2016-cü il

Baş məsləhətçi

Qurbanova Səmirə Yaşar qızı

(inza)

04 05 2016-cü il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU

MÜQAVİLƏYƏ ƏLAVƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondu ilə
Belarus Respublika Fundamental Tədqiqatlar Fondunun
birgə elmi-tədqiqat layihələrinin və proqramlarının
maliyyələşdirilməsi məqsədi ilə grantların verilməsi üzrə
2013-cü il üçün elan edilmiş əsas
grant müsabiqəsinin (EİF-2013-9(15)) qalibi olmuş layihənin
yerinə yetirilməsi üzrə

ALINMIŞ NƏTİCƏLƏRİN ƏMƏLİ (TƏCRÜBİ) HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ
VƏ LAYİHƏNİN NƏTİCƏLƏRİNDƏN GƏLƏCƏK TƏDQIQATLARDA
İSTİFADƏ PERSPEKTİVLƏRİ HAQQINDA
MƏLUMAT VƏRƏQİ
(Qaydalar üzrə Əlavə 16)

Layihənin adı: **Aşıq yaradıcılığı və dastanlar şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından**
Qrantın məbləği: **8 000 manat**

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Quliyeva Mahirə Həmid qızı**

Layihənin nömrəsi: **EİF-2013-9(15)-46/36/5-M-34**

Müqavilənin imzalanma tarixi: **13 fevral 2015-ci il**

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **12 ay**

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 mart 2015-ci il – 01 mart 2016-cı il**

1. Layihənin nəticələrinin əməli (təcrübi) həyata keçirilməsi

1 Layihənin əsas əməli (təcrübi) nəticələri, bu nəticələrin məlum analoqlar ilə müqayisəli xarakteristikası

(burada doldurmalı)

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Yanında Elmin İnkişaf Fonduna mövzu təqdim edilərkən aşağıdakı başlıqlar altında tədqiqatın icrası nəzərdə tutulurdu:

- 1. Aşıq yaradıcılığında ustadnamələrə münasibət**
- 2. Aşıq yaradıcılığında klassik irsdən bəhrələnmə**
- 3. Aşıq yaradıcılığının poetikası**
- 4. Aşıq yaradıcılığında islami dəyərlər.**

Tədqiqatın gedişatında ilkin təqdim etdiyimiz planda, əsərin mahiyyət və həcminə xələl gətirmədən, quruluş baxımından dəyişiklik etməli olduq. Belə ki, aşıq yaradıcılığında klassik

irsdən bəhrələnmə ilə aşığı yaradıcılığında islami dəyərləri elmi yükü iki fəslə bərabər olan “Dastanlar və aşığı yaradıcılığında islami dəyərlər. İslam və Quran” başlığı altında birləşdirərək tədqiq etdik. Nədən?!... Çünki, klassik irs özünün bütün varlığı ilə Qurandan bəhrələnmişdir və islami dəyərlərin özü də Qurandan irəli gələn mövzu qatlarıdır. Bu möhtəşəm vəhdəti ayrı-ayrı fəsillərə necə ayıra bilərdik? Ayırısaq da, düşünürük ki, bəzi səciyyəvi nümunələrin istifadəsində istər-istəməz təkrarlara yol vermiş olardıq.

“Aşığı yaradıcılığının poetikası” monoqrafiyada ayrıca bir fəsildə tədqiq edildi.

“Aşığı yaradıcılığında ustadnamələrə münasibət” bölməsinə gəlincə, onu “Ön söz”lə birləşdirməyi zəruri hesab etdik. Bunun bir neçə səbəbi vardır ki, onlardan bəzilərinə qeyd edək: Qurani-Kərimin öz giriş qapısı (Bismillahir-rəhmanir-rəhim) olduğu kimi, klassik ədəbiyyatda məsnəvi şəkildə qələmə alınmış dastanlara giriş minacət, tövhid, Allahın sifətlərinin vəsfi ilə başlayıb, Peyğəmbərin nəti və meracın təsviri ilə davam edir.

Azərbaycan ədəbiyyatında mühüm yer tutan dastanların giriş qapısını isə üç hissədən ibarət olan ustadnamələr təşkil edir. Belə olan halda əsəri ustadnamə ilə başlasaq, məntiqli olar.

İkinci səbəb isə işin aprobeşiyası zamanı müəyyən əsərlər haqqında məlumatı “Ön söz”də, onların ustadnamə haqqında fikirlərini başqa bölmədə verərkən, təkrarçılığa yol verməklə bağlıdır. Odur ki, hər iki məsələyə münasibətimizi “Ön söz”də verməyi məqsədəuyğun saydıq.

Əsər iki fəsildə ibarətdir. Birinci fəsil **“Dastanlar və aşığı yaradıcılığında islami dəyərlər. İslam və Quran”** adlanır.

Bu fəsildə orta əsrlər mədəniyyətinin təşəkkül tapmasında dini mətnlərin təsiri, dini mətnlər toplumunda geniş miqyasda folklor materiallarının işlənməsi, eyni zamanda dini mətnlərin öz emosional təsiri və bədii quruluşu baxımından bədii yaradıcılığın bir çox xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdirməsi haqqında məlumat verilir.

Birinci fəsildə orta çağlarda tarixçilərin, katiblərin, yazıçı və şairlərin, eyni zamanda aşığıların Quranın tək cə mənə və məfhumlarından deyil, hətta bədii üslubi xüsusiyyətlərindən faydalanması da açıqlanır və onların öz yazdıqlarının etibar dərəcəsinə artırmaq üçün Tanrı kəlamına söykənmələrindən söhbət açılır.

Monoqrafiyanın ikinci fəslə **“Aşığı yaradıcılığının poetikası”** adlanır. Sual oluna bilər ki, bu monoqrafiyada nədən biz islami dəyərlərlə yanaşı, Şərq poetikasını eyni əsərin tədqiqat obyektinə çevirmişik? Bu sualın çox sadə cavabları var. İlk növbədə aşığı sözü ilə onun təqdim poetikasının vəhdətini və bu vəhdətin nəticəsi kimi meydana gələn sənətin möhtəşəmliyini qabarıq şəkildə göstərmək üçün. Sualın bir başqa, mühüm cavabı aşığıların öz sənətindən irəli gəlir:

**Kişi gərək zəhmət çəksin, dər salsın,
Süfrə açsın, ad qazansın, dər salsın.
Dərsi azlar Ələsgərdən dərş alsın,
Altı min altı yüz ayə məndədi.¹**

Və ya:

**Ələsgərəm, mən də içdim badə hey,
Əbcəd hesabıyla seçdim “ba” də “hey”.
Xəstə cismim tab eyləmir bada hey,
Heç demirsən: Gir qoynuma, sin, işin.²**

“Altı min altı yüz ayə məndədi” – deyən Aşığı Ələsgər Qurana, məcaz, müəmma, əbcəd terminlərini müxtəlif şeirlərində nəzmə çəkməklə, Şərq bələğət sistemində dərinədən bələd olduğunu aydın şəkildə əyan edir. Sanki şeirləri ilə dərin bir yaradıcılıq izi qoyan aşığı, sənətinin dililə bu elmlərə nə qədər vaqif olduğunu bildirir.

¹ Aşığı Ələsgər. Şeirlər. Dastan-Rəvayətlər. Xatirələr, s. 138.

² Aşığı Ələsgər. Şeirlər. Dastan-Rəvayətlər. Xatirələr, s. 154.

Elə bir klassik ədib və şair yoxdur ki, sözün yaratdığı hünərdən, sənət möcüzəsindən bəhs etməmiş olsun. Nizami, Xaqani, Cəlaləddin Rumi, Şeyx Mahmud Şəbüstəri, Nəsimi, Qazi Bürhanəddin, Xətai, Füzuli, Nəbati, Aşıq Ələsgər kimi söz ustaları sözün dəyərindən yetərincə bəhs etmiş, sözün məqam və dərəcəsini hər bir hünərdən üstün tutmuşlar. Bu arada bədii sözün özünəməxsus yeri vardır və Azərbaycan mədəniyyətində söz sənətinin önəmi özəlliklə seçilir. Bədii sözün dəyəri isə hər şeydən öncə onun məcazlaşmış gizli qatlarında ifadə olunur.

Aşıq Ələsgər demişkən:

**Danışdığı sözün qiymətin bilə,
Kəlməsindən ləli gövhər süzülə.
Məcəzi danışa, məcəzi gülə,
Tamam sözü müəmmalı gərəkdı.³**

Sözün dəyəri məhz bədii-elmi (söz incəlikləri və ya ləfzi sənətlər, bədiyyat və mənə gözəllikləri) baxımından öyrənilsə, layiqli yerini tapa bilər.

Fəsildə eyni zamanda “Məcəmiül-ədəb” kitabına əsasən bədii ifadə vasitələrinin ləfzi və mənə gözəllikləri baxımından deyil, fiqurların səsleşməsi baxımından sistemləşdirilməsi də öz əksini tapıb.

Əslində aşıq yaradıcılığının poetikasından söz açarkən, öncə cinaslar yada düşür. Aşıq yaradıcılığının mayası cinasla yoğrulmuşdur – desək, yəqin ki, yanılmırıq.

Araşdırmalar nəticəsində məlum oldu ki, 1998-ci ildə E.Məmmədli tərəfindən “Azərbaycan aşıq yaradıcılığında təcnis” adlı namizədlik dissertasiyası yazılmış, həmin ildə müəllifin “Təcnis sənətkarlığı” adlı monoqrafiyası çapdan çıxmışdır (“Nafta-press”, Bakı, 1998).

“Azərbaycan aşıq poeziyasında və yazılı poeziyada təcnisin inkişaf tarixi” başlığı altında prof. Doktor Sədnik Paşa Pirsultanlının (Paşayev) monoqrafiyası da işıq üzü görmüşdür (GDV nəşriyyatı–2010).

Biz bu məsələnin öyrənilməsinə nə ləfzi, nə mənəvi, nə də fiqurların səsleşməsi baxımından yanaşmadıq, fərqli bir mövqe tutaraq, aşıq yaradıcılığında istifadə olunan, amma bu günə qədər tədqiq olunmayan poetik formalara üstünlük verdik. Təhlil etdiyimiz fiqurları bəzən klassik ədəbiyyatla müqayisəli şəkildə verməklə, ədəbiyyatlararası bədii tablolu yaratdıq. Bununla da ədəbiyyatın iki qolu arasında bu yöndən olan bağlılığı qabarıq şəkildə göstərməyə çalışdıq.

Araşdırmalarımız əsasında belə bir qənaətə gəldik ki, ustadnamələr dastanın hikmət qapısıdır. Canlı, aydın xalq dili və zəngin klassik poeziyanın özünəməxsus incəliklərini özündə təcəssüm etdirən bir bədii növdür.

“Ustadnamə” – ustad nəsihəti, ustad sözü, ustad vəsiyyəti deməkdir. Düşünürük ki, istər ərəb, istər türk, istərsə də farslarda bu sözə mahiyyətə bərabər olan ikinci bir söz ola bilməz.

Mənbələrdə əsasən, ustadnamələrin müxtəlif dastanların əvvəlində işlədilməsi, onun folklor koloritinin əsas göstəricilərindən olan xəlqiliyi, şeirdə xalqın hiss və duyğularının tərənnümü, digər tərəfdən canlı xalq dilindən qaynaqlanmış sadə dillə ifadəsi qeyd edilir. Bu deyilənlərlə razılaşmaq şərtilə, tədqiqat əsnasında əldə etdiyimiz nəticələrə istinadən bəzi fikirlərimizi əlavə etmək istərdik. Belə ki, ustadnamələr öz qayəsi baxımından nəsihət, ibrət və hikmətdir. Bu halda dastanların tədqiqində ən hikmətamiz və möhtəşəm qaynaq olan Quran mətni ilə tipoloji müqayisələr aparmağı unutmamalı, bu səmavi kitabın ecazkar məzmun qatları, üslub və poetik yönünə də müraciət olunmalıdır.

Öncə də qeyd etdiyimiz kimi, eyni ustadnamənin bir neçə dastanın giriş qapısı kimi təkrarlanması müşahidə olunur. Ustadnamənin bu tərzdə təkrarlanmasına gəlincə, onun əsas səbəbi həmin ustadnamənin fəlsəfi-hikmətamiz əhəmiyyəti, ustadnaməni söyləyən müəllifin şəxsiyyəti, onun təbi, fitri istedadı, qələminin ecazkar qüdrəti və xalqın qəlbində tutduğu yerə bağlıdır.

Yeri gəlmişkən, onu da qeyd edək ki, ustadnamələr həm də müstəqil şeir növüdür. Elə bəlkə bu səbəbdəndir ki, dastanın giriş hissəsi kimi, əsasən eyni aşıqların əsərlərindən istifadə olunur. Aşıq Ələsgərin ustadnamələri bu baxımdan xüsusi olaraq seçilir.

³ Mahirə Quliyeva. Şərq poetikasının əsas kateqoriyaları. s. 55.

Tədqiqatların bəzində ustadnaməyə verilən təriflərin qeyri-dəqiqliyi nəzər-diqqətimizi cəlb etdi: "Azərbaycan aşiq ədəbiyyatında, ustadnamə, təəssüfnamə, deyişmə, hərbə-zorba (qıfılənd) kimi bayatı, gəraylı, qoşma, təcnis, divani, müxəmməs və s. növləri özündə birləşdirən terminə – ustadnaməyə tez-tez rast gəlirik". Zənnimizcə, burada müəyyən anlamda yanlışlığa yol verilib, belə ki, aşiq şeirinin müxtəlif şəkillərini ustadnamə adı altında birləşdirmək doğru və məntiqli deyildir. Sadəcə, ustadnamə bu şeir növləri və onun elementləri üstündə yazıla bilər.

Ustadnamələr haqqında yazılanları araşdırarkən, mənbələrdə tərəddüdü fikirlərin çoxluğu təşkil etdiyinin şahidi olduq. Əksər hallarda ustadnamənin rəng çalarlarını ayrıca şeir növü kimi dəyərləndirirlər. Əslində, ustadnamələr daha çox hikmət və nəsihəti özündə ehtiva edən kəlamlar kimi diqqəti cəlb edir və onların poetik xüsusiyyətləri ayrılıqda deyil, aşiq şeirinin tərkib hissəsi kimi tədqiq olunarkən, daha çox maraq doğurar.

Bu məsələnin araşdırılması ilə bağlı başlıca iradımız ustadnamə və onun məzmun çalarları arasındakı sərhədin yetərincə dəqiqləşdirilməməsi ilə bağlıdır. Düşünürük ki, qeyd etdiyimiz məsələ elmin bugünkü işığında, özü də yeni nəzərlərlə tədqiq edilsə, məsələyə aydınlıq və dəqiqlik gətirilər.

2 Layihənin nəticələrinin əməli (təcrübi) həyata keçirilməsi haqqında məlumat (istehsalatda tətbiq (tətbiqin aktını əlavə etməli); tədris və təhsildə (nəşr olunmuş elmi əsərlər və s. – təhsil sistemində tətbiqin aktını əlavə etməli); bağlanmış xarici müqavilələr və ya beynəlxalq layihələr (kimlə bağlanıb, müqavilənin və ya layihənin nömrəsi, adı, tarixi və dəyəri); dövlət proqramlarında (dövlət orqanının adı, qərarın nömrəsi və tarixi); ixtira üçün alınmış patentlərdə (patentin nömrəsi, verilmə tarixi, ixtiranın adı); və digərlərində)

(burada doldurmalı)

2. Layihənin nəticələrindən gələcək tədqiqatlarda istifadə perspektivləri

1 Nəticələrin istifadəsi perspektivləri (fundamental, tətbiqi və axtarış-innovasiya yönlü elmi-tədqiqat layihə və proqramlarında; dövlət proqramlarında; dövlət qurumlarının sahə tədqiqat proqramlarında; ixtira və patent üçün verilmiş ərizələrdə; beynəlxalq layihələrdə; və digərlərində)

(burada doldurmalı)

Azərbaycan ədəbiyyatı aşiq yaradıcılığı ilə bağlı qolunun tərərütəli şəkildə və məhz islami dəyərlər baxımından öyrənilməsi üçün dərslik vəsaiti kimi istifadə edilə bilər. Türkiyə, Kazaxıstan, Azərbaycan, Kırxızstan birgə yaratmış olduqları akademiyanın aşiq yaradıcılığı ilə hazırladıqları birgə kitabda bu monoqrafiyadan istifadə etmək olar.

SİFARİŞÇİ:

Elmin İnkişafı Fondu

Müşavir

İCRAÇI:

Layihə rəhbəri

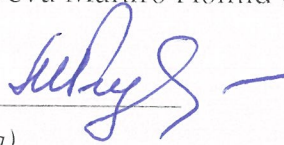
Babayeva Ədilə Əli qızı

(imza)

"04" 05 2016-cü il

Quliyeva Məhirə Həmid qızı

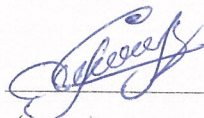

(imza)

"09" mart 2016-cü il

Baş məsləhətçi

Qurbanova Səmirə Yaşar qızı

(imza)

"04" 05 2016-cü il

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU**

MÜQAVİLƏYƏ ƏLAVƏ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondu ilə
Belarus Respublika Fundamental Tədqiqatlar Fondunun
birgə elmi-tədqiqat layihələrinin və proqramlarının
maliyyələşdirilməsi məqsədi ilə qrantların verilməsi üzrə
2013-cü il üçün elan edilmiş əsas
qrant müsabiqəsinin (EİF-2013-9(15)) qalibi olmuş layihənin
yerinə yetirilməsi üzrə

ALINMIŞ ELMİ MƏHSUL HAQQINDA MƏLUMAT
(Qaydalar üzrə Əlavə 17)

Layihənin adı: **Aşiq yaradıcılığı və dastanlar şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından**
Qrantın məbləği: **8 000 manat**

Layihə rəhbərinin soyadı, adı və atasının adı: **Quliyeva Mahirə Həmid qızı**

Layihənin nömrəsi: **EİF-2013-9(15)-46/36/5-M-34**

Müqavilənin imzalanma tarixi: **13 fevral 2015-ci il**

Qrant layihəsinin yerinə yetirilmə müddəti: **12 ay**

Layihənin icra müddəti (başlama və bitmə tarixi): **01 mart 2015-ci il – 01 mart 2016-cı il**

Diqqət! Bütün məlumatlar 12 ölçülü Arial şrifti ilə, 1 intervalla doldurulmalıdır

1. Elmi əsərlər (sayı)

№	Tamlıq dərəcəsi	Çapa qəbul olunmuş və ya çapda olan		
		Dərc olunmuş	Çapa qəbul olunmuş və ya çapda olan	Çapa göndərilmiş
1.	Elmi məhsulun növü Monoqrafiyalar həmçinin, xaricdə çap olunmuş			Aşiq yaradıcılığı və dastanlar Şərq poetikası və islami dəyərlər baxımından. Bakı-2016, çapa göndərilmək üçün Elm fonduna göndərilmişdir.

2. Məqalələr

həmçinin xarici nəşrlərdə

Xalq dastanlarında Qurandan qaynaqlanan məzmun və üslub xüsusiyyətləri. AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar institutu. Filologiya məsələləri, N6, "Elm və təhsil", Bakı-2016, s.247-262

Bədii ədəbiyyatda mükəlimə. AMEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutu "Ədəbiyyat məcmuəsi" "Elm". Bakı 2016, 27-ci cild, çapdadır. Ustadnamələrin klassik ədəbiyyatla bağlılığı. AMEA. M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu "Filologiya məsələləri" N 7, çapdadır.

3. Konfrans materiallarında məqalələr

О cümlədən, beynəlxalq konfrans materiallarında

Кулиева.М.Г.
Ашугское
творчество и
классическое
наследие в
контексте
художественности
восточной
теоретической
системы.
Научные
исследования в
сфере
гуманитарных
наук: открытия
XXI века.
Материалы
«Международной
научно-
практической-
конференции. 23-
24 апреля 2015
года. Пятигорск,
с106-118»

4. Məruzələrin tezisləri

həmçinin, beynəlxalq tədbirlərin
toplusunda

5. Digər (icmal, atlas, kataloq və s.)

2. İxtira və patentlər (sayı)

Nö	Elmi məhsulun növü	Alınmış	Verilmiş	Ərizəsi verilmiş
1.	Patent, patent almaq üçün ərizə			
2.	İxtira			
3.	Səmərələşdirici təklif			

3. Elmi tədbirlərdə məruzələr (sayı)

Nö	Tədbirin adı (seminar, dəyirmi masa, konfrans, qurultay, simpozium və s.)	Tədbirin kateqoriyası (ölkədaxili, regional, beynəlxalq)	Məruzənin növü (plenar, dəvətli, şifahi, divar)	Sayı
----	---	--	---	------

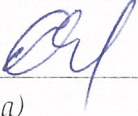
1.	"Aşıq Ələsgər yaradıcılığında Əli obrazı"adlı seminar	Ölkədaxili	şifahi	1
2.	"Aşıq Ələsgər yaradıcılığında İslami dəyərlər" adlı dəyirmi masa	Ölkədaxili	şifahi	1
3.				

SİFARIŞÇI:

Elmin İnkişafı Fondu

Müşavir

Babayeva Ədilə Əli qızı

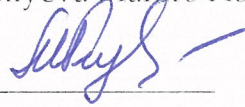

(imza)

"04" 05 2016-cü il

İCRAÇI:**Layihə rəhbəri**

Quliyeva Mahirə Həmid qızı

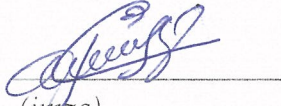

(imza)

"04" 05 2016-cü il

Baş məsləhətçi

Qurbanova Səmirə Yaşar qızı

(imza)

"04" 05 2016-cü il